

**ВОДИЧ ЗА
ОПШТИНСКА АДМИНИСТРАЦИЈА**

**ГРАЃАНСКО УЧЕСТВО ВО ПРОЦЕСИТЕ НА КРЕИРАЊЕ ПОЛИТИКИ
И ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ ВО ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА**

Наслов

Граѓанско учество во процесите на креирање политики и донесување одлуки во локалната самоуправа – Водич за општинска администрација

Автори:

Венцо Поповски, Иван Стефановски, Маријана Соколовска, Дарко Алексов, Росана Алексоска, м-р Славица Биљарска Мирчески, Проф. д-р Мирјана Борота, Проф. д-р Зоран Шапуриќ и Пеце Мирчески

Лектура и коректура

Лидија Антоновска

Дизајн

Лазар Кескинов

Печатено во Скопје, 2011

Податоците презентирани во водичот не ги одразуваат мислењата и ставовите на донаторите на проектот.

Проектот “Одговорна, кооперативна и транспарентна локална самоуправа” се реализира во рамките на програмата Civica Mobilitas која ја спроведува Центарот за институционален развој (ЦИРа) и е финансирана од Швајцарската агенција за развој и соработка, претставувана од Канцеларијата за соработка во Македонија. Исто така, проектот е финансиран и од Амбасадата на Кралството Холандија.

Copyright © 2011, Граѓанска асоцијација МОСТ. Сите права се задржани. Забрането е користење и репродуцирање на кој било дел од овој водич, без дозвола од Граѓанска Асоцијација МОСТ.

СОДРЖИНА

Предговор	5
1. Вовед во важноста од вклученоста на граѓаните во функционирањето на општината.....	7
2. Институционални механизми за вклучување на граѓаните во функционирањето на општината	9
3. Практични примери за непосредно вклучување на граѓаните во функционирањето на општината	16
4. Начини и ресурси за транспарентност и отчетност на општината	24
ЗА ПРОЕКТОТ И ГРАЃАНСКА АСОЦИЈАЦИЈА МОСТ	27

Предговор

Овој водич има за цел на општинската администрација да ѝ обезбеди едноставен приказ на можностите за вклучување на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки во рамките на локалната самоуправа.

Водичот е наменет за општинската администрација, како ресурс кој дава преглед на алатките и институционалните механизми за граѓанско учество и вклученост во процесите на креирање политики и донесување одлуки на локално ниво од аспект на надлежностите на локалната самоуправа.

Градењето на нераскинливата врска помеѓу граѓаните и локалната власт не се остварува само преку изборот на народни претставници на локално ниво. Овој однос треба да се гради и негува секојдневно. Само континуиран двонасочен канал на комуникација помеѓу граѓаните и општината, може да произведе квалитетни одлуки на локално ниво и висок степен на соработка и демократија, а со тоа и подобрување на квалитетот на секојдневниот живот на граѓаните.

Многу е важно општинската администрација да ги познава можностите и начините за вклучување на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки на локално ниво.

Овој Водич покрај својот едукативен карактер има за цел да Ви овозможи подобро да го разберете принципот на учеството на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки. Во исто време Водичот ги избегнува фразите и флоскулите коишто се употребуваат цитирајќи ги обврските што произлегуваат од законските решенија и од подзаконските акти. Практичните примери опишани во овој Водич даваат јасна слика и релација меѓу институционалните механизми за вклученост на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки и надлежностите коишто и се доделени на општината.

На вклученоста на граѓаните не треба да се гледа како на законска обврска, туку истата треба да се искористи во насока на изнаоѓање квалитетни решенија коишто ќе бидат од интерес на сите засегнати страни.

Придобивките и важноста на вклучувањето на граѓаните во функционирањето на општината се опишани во првиот дел од овој водич.

Институционалните механизми за вклучување на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки се опфатени во вториот дел од водичот.

Разновидноста на можностите за вклучување на граѓаните за секоја област од функционирањето на локалната самоуправа низ практични примери поодделно е дадена во третиот дел од овој водич.

Од друга страна, општината има законска обврска редовно да ги информира граѓаните за работата на нивните избрани претставници на локално ниво со што се зголемуваат нејзината транспарентност и отчетност. Начините и ресурсите коишто општината ја прават транспарентна и отчетна се посочени во четвртиот дел од овој водич.

Искрено се надеваме дека овој водич ќе биде корисен за општинската администрација и ќе придонесе за зголемување на одговорноста, транспарентноста и кооперативноста на локалната самоуправа во процесите на креирање политики и донесување одлуки.

1

Вовед во важноста од вклученоста на граѓаните во функционирањето на општината

Општината постои за да одговори на интересите и да ги сервисира потребите на граѓаните, односно таа постои заради нив.

За ефикасно функционирање на секое демократско општество не може да се зборува доколку не се гледа низ призмата на заедничко дејствување на двата негови клучни сегменти – локалната власт од една страна, и граѓаните од друга страна.

Заедничкото дејствување на локалната власт и на граѓаните не претставува само претпоставка за успешно управување со општината, туку тоа е и законски предуслов како за унапредување на процесот на децентрализација, така и за унапредување на целокупниот живот на граѓаните во општината.

Ваквото заедничко дејствување на општината и на граѓаните се остварува преку директно вклучување на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки.

Вклученоста на граѓаните и децентрализацијата се заемно поврзани. Од една страна, успешната децентрализација бара одреден степен на вклученост на граѓаните на локално ниво. Ориентираноста на локалната власт кон граѓаните и постојаната комуникација со нив, ќе ги стави во позиција подобро да одговорат кон локалните потреби, како и поефикасно да ги стават во функција јавните трошоци. Од друга страна пак, процесот на децентрализација, ги унапредува можностите за вклученост на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки.

Според поимникот даден во Законот за Локална Самоуправа **“Непосредно учество на граѓаните”** е поединечно или колективно вклучување на жителите на општината во одлучувања за работи од локално значење во различни нивоа на одлучување.

Член 25 од Законот за локална самоуправа кој ги предвидува облиците на граѓанско учество гласи:

(1) Граѓаните непосредно учествуваат во одлучувањето за прашања од локално значење преку граѓанска иницијатива, собири на граѓаните и референдум, на начин и постапка утврдени со закон.

(2) Трошоците за спроведување на непосредното учество на граѓаните во одлучувањето паѓаат на товар на општинскиот буџет.

Истите одредби се дел и од Статутите на единиците на локалната самоуправа во Република Македонија.

Непосредното учество на граѓаните во донесувањето одлуки на локално ниво не случајно е предвидено и во Законот. Имено, предностите коишто општината може да ги добие со вклучување на граѓаните се многубројни. Консултирањето на граѓаните во процесот на изготвување одлуки и стратегии е од суштинско значење бидејќи тие живеат во општината и директно се соочуваат со сите аспекти од нејзиното функционирање. Граѓаните може да понудат едноставни и практични решенија, но и да обезбедат стручна помош којашто ќе го

подобри квалитетот на животот на локално ниво. Тука можат да се земат предвид граѓанските организации коишто работат на различни аспекти од општественото функционирање и располагаат со капацитети и ресурси коишто можат да и помогнат на општината во изработка на стратегии и во решавање на проблеми.

Секоја транспарента, одговорна и кооперативна општина треба да ги разгледа и земе предвид сите предлози и мислења од граѓаните доставени до неа во процес предвиден преку институционалните механизми.

Прифаќањето на аргументирани решенија, предлози, како и стручна помош од општината ќе придонесе граѓаните да чувствуваат сопственост врз процесите, а со самото тоа ќе биде поголемо и нивното чувство на припадност.. Сево ова ќе доведе до состојба во којашто во иднина граѓаните ќе ги прифатат понудите за соработка со општината, но и ќе ја поддржат во нејзините активности.

Вклучувањето на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки е од големо значење затоа што обезбедува легитимитет на одлуките коишто произлегуваат од општината. Одлуки донесени во соработка со граѓаните се применливи и многу подобро се прифатени од нив..

Процесот на вклучување на граѓаните во функционирањето на општината е макотрпен имајќи предвид дека свеста и интересот на граѓаните за учество во работата на општината е на незадоволително ниво. Меѓутоа, знаејќи ги предностите на вклученоста на граѓаните, општината секогаш треба да настојува да ги искористи сите механизми коишто ѝ стојат на располагање. Континуираното користење на механизмите за вклучување на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки придонесува кон зголемување на граѓанското учество, но и кон унапредување на примената на механизмите.

2

Институционални механизми за вклучување на граѓаните во функционирањето на општината

Најголемите успеси се производ на соработка, а не на конфликт!

Согласно Уставот и Изборниот законик на Република Македонија, во процесот на локални избори граѓаните ги избираат своите претставници во локалната власт и тоа претставува прв чекор за вклучување и влијание на граѓаните врз политиките на локално ниво.

Меѓутоа, вклучувањето на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки не завршува со самите избори. Имено, законските решенија, Статутите и актите на општините предвидуваат можности за понатамошно вклучување на граѓаните во функционирањето на општината. Начините на кои општините може да одговорат на интересите на граѓаните и да ги сервисираат нивните потреби се опфатени со институционални механизми.

Институционалните механизми, всушност, претставуваат начини на директно и непосредно вклучување на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки со цел решавање проблеми од локално значење. Тие начини на соработка на локалните власти и граѓаните можат да се јават како: приемни денови кај градоначалникот, граѓанска иницијатива, собир на граѓани, референдум, претставки и предлози, јавни трибини и анкети, како и учество на граѓаните во изработка на прописи по пат на јавен увид и јавна расправа. И не само тоа. Општините имаат на располагање и можност за натамошно продлабочување на нивната соработка со граѓаните преку институтот, делегирање на надлежност на физички и на правни лица.

ПРИЕМНИ ДЕНОВИ КАЈ ГРАДОНАЧАЛНИКОТ

Градоначалникот на општината во рамките на своите надлежности треба да остварува личен контакт со локалното население за да се запознае директно со проблемите со коишто се соочуваат граѓаните, како и да ги слушне нивните предлози за надминување на истите. Преку овој механизам градоначалникот може да добие реална оценка за работата на службите на општината и соодветно да дејствува во насока на обезбедување поефикасна општинска администрација. За таа цел Градоначалникот одредува приемни денови кои треба да бидат редовна пракса во неговото функционирање.

Градоначалникот преку својата надлежност да носи решенија, може со истите да решава за поединечни права, обврски и интереси на физичките и правни лица. Решенијата коишто се донесени во процес на консултации преку овој, но и други механизми ќе бидат поквалитетни и поодржливи.

ГРАЃАНСКА ИНИЦИЈАТИВА

Граѓанската иницијатива претставува активност со којашто се ангажираат граѓаните за да се поттикне промена на локално ниво, односно во самата општина. Сама по себе иницијативата, им дава моќ на граѓаните за унапредување и подобрување на квалитетот на животот на луѓето во општината.

Граѓаните имаат право да покренат иницијатива пред Советот на општината за донесување одреден акт или решавање одредено прашање во согласност со неговите надлежности.

Советот на општината е должен да расправа за поднесената иницијатива на седница на советот во рок од 90 дена од датумот на доставување на иницијативата. Исто така, советот е должен да му одговори на подносителот на иницијативата за исходот од расправата без разлика на тоа дали иницијативата е прифатена или не.

И покрај тоа што овој механизам треба да произлезе од самите жители, општината може да стори многу доколку правилно ги насочи граѓаните во процесот и биде отворена за консултации и разговори.

СОБИР НА ГРАЃАНИ

Собирот на граѓани може да биде свикан за подрачјето на целата општина или за подрачјето на урбана или месна заедница. На собирот на граѓани, тие разгледуваат прашања, заземаат ставови и изготвуваат предлози за прашања од непосредно и секојдневно значење за нивниот животот и работа од подрачјето на општината, односно урбаната или месната заедница.

Собирот може да се свика на **иницијатива на** :

- ✓ Градоначалникот,
- ✓ На барање на советот или
- ✓ На барање на 10% од избирачите на општината.

Без оглед на тоа кој го иницира Собирот на граѓани, **општинската администрација е задолжена за комплетната организација и спроведување на истиот**. На собирот на граѓани право да одлучуваат имаат граѓаните со живеалиште на подрачјето на кое се организира собирот.

Зошто е добро граѓаните да се добро информирани и да учествуваат на собирот на граѓани?

- Ова е еден вид официјален состанок на општината со граѓаните коишто како засегната страна можат да дадат конкретни предлози за да се дојде до решение за состојбата поради којашто е свикан собирот.
- На овие собири темите можат да бидат во врска со буџетот на општината, локалниот економски развој и други битни прашања во општината поврзани со нејзините надлежности, а граѓанското мислење и перцепции по овие прашања можат да бидат многу корисни за општината.
- Граѓаните можат да бидат директно вклучени со тоа што имаат можност да коментираат и да гласаат за заклучоците од собирот.
- Во текот на собирот службениците се должни да водат записник.
- Органите на општината се должни во рок од 90 дена да ги разгледаат заклучоците од собирот на граѓани и да ги земат предвид при решавањето, како и да ги информираат граѓаните за своите одлуки.

Како до успешен собир на граѓани?

- 1 Објавата за средбата треба да биде поставена на места со поголема фреквенција на граѓани, со што би се овозможила поголема информираност за истата. Интернет страницата на општината или огласната табла пред општинската зграда не секогаш се доволни за ефикасно информирање на граѓаните за средбата.
- 2 Темата на дискусија да биде точно и прецизно дефинирана.
- 3 Собирот да се оствари во време и место кое е соодветно за најголемиот дел од граѓаните.
- 4 Градоначалникот, претставници на советот и определени службеници од општината треба да бидат присутни и да учествуваат во дискусијата.
- 5 Средбата треба да има дневен ред, во кој треба да се предвиди одговорно лице од општината да направи кратка презентација на темата, потоа да биде предвидено време за граѓаните да дискутираат на конкретната тема и да ги дадат своите коментари. На крајот од средбата да се извлечат заклучоци од целокупната дискусија, предлози и мислења.
- 6 На секој граѓанин кој ќе се пријави за дискусија треба да му се даде збор, но со ограничување на времетраењето (вообичаено на 3 минути).
- 7 Носењето на заклучоците може да биде со гласање. Собирот на граѓани заклучоците ги усвојува со мнозинство гласови од присутните граѓани.
- 8 Заклучоците мора да бидат јавно прочитани пред да се затвори собирот и да се објасни начинот на кој се дошло до нив (ако е со гласање, колку граѓани гласале за, а колку против и колку биле воздржани).
- 9 Органите на општината се должни во рок од 90 дена да ги разгледаат заклучоците од собирот на граѓани, да ги земат предвид при одлучување и да ги информираат граѓаните за своите одлуки.

РЕФЕРЕНДУМ

Основен елемент за директно и непосредно вклучување и изјаснување на граѓаните во процесот на донесување одлуки на локално ниво е Референдумот.

Референдумот којшто се распишува на локално ниво може да има одлучувачки/ облигаторен или консултативен карактер.

- **Одлучувачки/ Облигаторен референдум** - Референдумот со којшто се носи одлука по некое прашање не познава специфики и форми, бидејќи одлуката донесена на референдум за одлучување е задолжителна за советот.
- **Консултативен референдум** - Одлуката донесена на референдум за консултирање не е задолжителна за советот. Консултативниот референдум може да биде во форма на:
 - ✓ **Претходен референдум** кој се распишува за консултирање на граѓаните по однос на определено прашање што треба да се уреди со пропис, и
 - ✓ **Дополнителен референдум** кој може да се распише за преоценување на одредбите од пропис што претходно е донесен.

За кои прашања може да се одлучува на референдум?

- Утврдување на предлози за промена на статутот на општината.
- Утврдување на предлози за промена или носење на општински пропис или друг општ акт.

- Предлози за донесување акти за прашања кои се од интерес за животот и работата на граѓаните како што се:
 - Изградба на објекти од комунално значење,
 - Уредување на простор, хигиена на јавни површини на подрачје на општината
 - Воведување самопридонес за одредени намери,
 - Други прашања од интерес на граѓаните
- Изјаснување на граѓаните за општите интереси на општината доколку советот на општината го побара тоа,
- Други прашања утврдени со закон и статутот на општината.

За кои прашања не може да се одлучува на референдум?

Референдум на локално ниво не може да се распише за прашања што се однесуваат на:

- буџетот
- завршната сметка на буџетот на општината
- организација на општинската администрација

Како се спроведува референдум?

Иницијатива за распишување на референдум

- ✓ По сопствена иницијатива на Советот на општината
- ✓ На барање од најмалку 20% од избирачите од општината, начинот на прибирање на потписи за поддршка за распишување на референдум е ист како оној кај граѓанската иницијатива.

Распишување на референдум

- Советот на општината донесува одлука за распишување на референдум со која се определува прашањето за кое граѓаните треба да се изјаснат, денот, подрачјето и начинот на одржување на референдумот.
- Одлуката за спроведување референдум треба да содржи: име на органот што ја распишува, подрачје или територија за која се распишува, назив и образложение на прописот односно прашањето за кое се распишува референдум, денот на одржување кој според законот треба да биде во недела, како и видот на референдумот, односно дали е консултативен или задолжителен.
- Одлуката за распишување на референдум на локално ниво се објавува во службеното гласило на општината и преку средствата за јавно информирање на начин утврден со статутот на општината.
- Од денот на објавувањето на одлуката за распишување на референдум во службеното гласило на општината, до денот на одржувањето на референдумот на локално ниво, не можат да поминат помалку од 25 ниту повеќе од 40 дена.

Спроведување на референдум

- Средства за спроведување на референдум на локално ниво се обезбедуваат од буџетот на општината.
- За референдум овластениот предлагач може да води јавна пропаганда на свој трошок.
- Јавната пропаганда за референдумот мора да заврши најдоцна 48 часа пред денот на гласањето.
- Референдумот треба да го спроведе општинска изборна комисија и избирачките одбори во општината.
- Работата на изборната комисија е јавна.
- Право на глас на референдум имаат граѓаните кои имаат живеалиште на подрачјето на општината и кои имаат избирачко право односно се запишани во избирачкиот список.
- На референдум граѓаните се изјаснуваат непосредно со тајно гласање, со гласачко ливче подготвено од изборната комисија.

- Прашањето на гласачкото ливче мора да биде прецизно формулирано и недвосмислено, со цел граѓанинот да може да одговори со ЗА или ПРОТИВ.
- Граѓаните имаат право да го набљудуваат спроведувањето на референдумот, како домашни групи на набљудувачи.

Постапување по одлука од референдум

- Одлуките на референдум на локално ниво се сметаат за донесени ако за нив гласале мнозинството од вкупниот број граѓани кои гласале, доколку гласале повеќе од половината од вкупниот број граѓани запишани во изводот од Избирачкиот список за општината каде што се спроведува референдумот.
- Советот на општината, е должен во рок од 60 дена по објавувањето на резултатите од референдумот да го уреди прашањето по кое се одлучувало на референдумот, во согласност со резултатите од истиот.
- Референдум за исто прашање не може да се повтори пред истекот на рокот од две години од денот на одржаниот референдум.

Референдумот како механизам е од интерес за граѓаните, но и за општината. Резултатите од референдумот претставуваат реален приказ за тоа каков е ставот на жителите на општината по одредено прашање и колку тие поддржуваат одредени решенија и политики.

ПРЕТСТАВКИ И ПРЕДЛОЗИ

Во насока на добивање повратна информација од граѓаните за квалитетот на работата и услугите коишто ги нудат органите на општината и општинската администрација, локалната самоуправа треба на граѓаните да им овозможи да доставуваат претставки и предлози за таа цел.

Претставките и предлозите може да се однесуваат на: услугите што општината ги дава на граѓаните, нивната организација, процедура, обрасците, достапност на информации, достапност на службениците, однесување и љубезност на службениците, знаењето на службениците, како и на работата на јавните претпријатија, центрите за социјална работа, градинките, комуналните претпријатија, итн.

Градоначалникот е должен :

- ✓ Да создаде услови за доставување претставки и предлози,
- ✓ Во определен рок да достави образложен одговор на подносителот. Според законот за претставки и предлози рокот за одговор може да биде од 15 до 30 дена од денот на приемот на претставката, односно на предлогот, во зависност од областа за која се однесува.
- ✓ Оние претставки и предлози кои не се однесуваат на работи од надлежност од општината, да ги достави до соодветен надлежен орган и за тоа да го известат подносителот.

Општината може однапред да го дефинира изгледот на образецот за доставување поднесоци и предлози со податоци како: контакт информации, опис на претставката и/или предлогот, контакт на службеникот назначен од градоначалникот за примање на претставките и на поднесоците, како и време за одговор. Општината треба да го направи ова со цел воведување стандарден изглед на обрасците што ќе придонесе кон ефикасно доставување поднесоци и предлози. Исто така, стандардниот изглед ќе овозможи и брза обработка и покус рок на обезбедување одговори по истите.

ЈАВНИ ТРИБИНИ, АНКЕТИ

При изготвување на прописи на општината, советот односно градоначалникот, може претходно да организира јавни трибини, да спроведе анкети или да побара предлози од граѓаните.

Јавната трибина законски не е доволно определена, меѓутоа таа може да биде важна институционална форма за вклучување на граѓаните во општествениот живот.

Јавната трибина дава можност секој поединец да се вклучи во расправата за одредено прашање и критички да го разгледува, со цел да се пронајдат адекватни решенија.

Додека собирот на граѓани се организира за граѓани коишто се директно засегнати како жители на одредено подрачје, на јавната трибина може и треба да биде ангажирана пошироката јавност.

За јавните трибини можат да важат истите правила наведени во овој водич кои упатуваат како да се направи успешен собир на граѓани.

Анкетите овозможуваат општинската администрација и градоначалникот да го испитаат мислењето на граѓаните во врска со одредена политика или проект.

УЧЕСТВО ВО ИЗРАБОТКА НА ПРОПИСИ И ДРУГИ АКТИ ПРЕКУ ЈАВЕН УВИД И ЈАВНА РАСПРАВА

Јавноста може да биде вклучена во текот на изработката на прописи и други акти, преку јавна расправа која за одредени надлежности на општината е уредена со уредби од страна на Владата на Република Македонија.

Според овие уредби, општината треба на јавноста да и овозможи ефективно да учествува во изработка на прописите и во донесувањето, изменувањето и дополнување на планските документи, како на пример оние од областа на урбанизмот, животната средина и сл.

Како се одвива процесот?

- 1 За изработка на пропис или плански документ општината треба да донесе одлука за истиот и да ја објави на интернет страницата на општината.
- 2 Општината треба да обезбеди услови за учество на заинтересираната јавност со одржување на најмалку една расправа и да го стави нацрт прописот и планот на јавен увид на својата интернет страна.
- 3 Јавниот увид може да трае најмалку 30 дена (за прописи и планови од животна средина).
- 4 Во рок од 30 дена по завршување на јавниот увид, општината треба да достави поединечен или збиен одговор на сите пристигнати забелешки, мислења и предлози.
- 5 Јавната расправа се одржува најмалку 15 дена од денот на ставање на прописот и/или планскиот документ на јавен увид, а најдоцна 5 дена пред денот на истекување на јавниот увид.
- 6 Јавната расправа ја организира и координира општината.
 - Општината ја информира јавноста и граѓанските организации по пат на јавни известувања објавени во:
 - ✓ најмалку еден дневен весник достапен на целата територија на Република Македонија
 - ✓ на интернет страната на општината
 - ✓ електронски медиумите.
 - Општината испраќа покани во писмена или во електронска форма, до сите заинтересирани и засегнати страни.

- 7 На јавната расправа сите присутни можат да дадат свои забелешки, мислења, предлози.
- 8 За јавната расправа се води записник и список на сите присутни граѓани.
- 9 Доколку за тоа постои можност, општината може јавната расправа да ја пренесува директно преку електронски медиум.
- 10 Општината треба да подготви извештај за одржаната јавна расправа и да го објави на нејзината интернет страна.

Јавната расправа и јавниот увид се важни за остварување не само на колективните туку и индивидуалните права на граѓаните коишто се жители на општината. Со овој механизам на граѓаните им е овозможено директно учество во процесите на планирање и развивање стратегии. Од друга страна, овој механизам и ја олеснува работата на општината во обидите да ги задоволи потребите на своите жители.

ДЕЛЕГИРАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Покрај горе наведените механизми за вклучување на граѓаните во функционирањето на општината од страна на општинската администрација, Законот за локална самоуправа дозволува уште еден битен елемент за вклучување на граѓаните. Имено, Членот 24 кој предвидува начини на извршување на надлежностите гласи:

- (1) Заради извршување на своите надлежности, општините можат да основаат јавни служби, во согласност со закон.
- (2) Општината може да го делегира вршењето на одредени работи од јавен интерес од локално значење на други правни или физички лица, врз основа на договор за извршување на работи од јавен интерес, во согласност со закон.
- (3) Општината е супсидијарно одговорна за извршувањето на работите од јавен интерес од ставовите (1) и (2) на овој член.

Делегирањето надлежности е механизам којшто во одредени случаи може да биде од корист пред се за општината. Имено, во одредени случаи кога општината нема капацитети и ресурси за извршување работи од јавен интерес, може да го искористи овој механизам и преку него да обезбеди надворешен капацитет и ресурси коишто ефикасно и квалитетно ќе ги извршуваат овие работи.

3

Практични примери за непосредно вклучување на граѓаните во функционирањето на општината

НЕПОСРЕДНО ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНИТЕ ВО ОБЛАСТА НА УРБАНИЗМОТ

- ✓ Граѓаните треба да бидат вклучени во процесот на изработка на урбанистичките планови преку давање свои предлози и сугестии. Општината е должна да ја разгледа секоја иницијатива поднесена од страна на граѓаните во врска со изработката на урбанистичкиот план, најдоцна во рок од 30 дена од поднесувањето на иницијативата.
- ✓ Граѓаните, исто така, имаат право да финансираат измена и дополнување на урбанистички план.
- ✓ Вклучувањето на граѓаните во функционирањето на општината во областа на урбанизмот може да се оствари и преку обврската на општините да формираат партиципативно тело од областа на урбанизмот (совет, одбор). Ова тело се формира за обезбедување ставови и мислења на граѓаните и правните лица во процесот на урбанистичкото планирање, како и заради следење на состојбите и давање иницијативи, насоки и сугестии во процесот на планирање и изготвување плански решенија за општината.
Партиципативното тело треба да се состои од: претставници од Советот на општината, стручно лице од општинската администрација, истакнати стручни лица од областа на урбанистичкото планирање, претставници од здруженија на граѓани и граѓани од подрачјето на општината.
- ✓ Пред секоја предвидена промена во урбанистичкиот план, општината е должна да организира јавна презентација и јавна анкета во траење од најмалку 10 работни денови. Во овој период граѓаните имаат можност преку пополнување и поднесување на анкетен лист, да дадат свои предлози, мислења и забелешки до општината, односно до Комисијата. Комисијата е формирана од Градоначалникот, а составена од носителот на изработка на планот, одговорното лице од општинската администрација од областа на урбанистичкото планирање и истакнат стручен научен работник од областа на урбанистичкото планирање. Општината е должна по писмен пат да ги извести сите подносителите за исходот од нивниот предлог.

Пример

Во Општина Радинци¹, предлогот за промена на Деталниот урбанистички план (ДУП) за Месната заедница (МЗ) Ластовица 2 беше изложен на јавен увид пред граѓаните. Група граѓани од истата месна заедница, по извршениот увид и пополнетиот анкетен лист, доставиле свои предлози во насока на промена на понудениот ДУП. Имено, предвидениот деловен објект, според нив, узурпирал голем дел од локалниот парк каде што жителите поминуваат голем дел од своето слободно време. Граѓаните, своите предлози ги доставиле до Комисијата која што му препорача на Градоначалникот на Општината да ги прифати предлозите од граѓаните. Понатаму, Градоначалникот ги достави барањата до Советот на општината со препорака Советот истите да ги прифати. На следната седница на Советот, предложените промени беа прифатени и станаа составен дел од ДУП за МЗ Ластовица 2 благодарение на општинската администрација којашто го организираше целиот процес на јавен увид на ДУП, но и на граѓаните коишто преку предлози дадоа свој придонес.

НЕПОСРЕДНО ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНИТЕ ВО ЗАШТИТАТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Општината може да презема мерки за заштита и спречување од загадување на водата, воздухот, земјиштето, заштита на природата, заштитата од бучава и нејонизирачкото зрачење.

- ✓ При изработката на Локален еколошки акционен план (ЛЕАП), којшто секоја општина е должна да го изработи, општинската администрација треба да организира јавни трибини и средби каде што граѓаните ќе може да ги достават своите предлози и мислења.

Пример

Општината Радинци, којашто претставува рурална општина и чиешто население претежно се занимава со земјоделство, секоја година напролет, се соочува со поплавување на земјоделските површини. Исто така, и домовите на населението се поплавуваат од локалните септички јами, при што реално постои можност од заразување со различни болести. До ваквата состојба доведува неизградениот канализационен систем за одвод на фекалните отпадни води.

Во насока на остварување на својата обврска за изработка на ЛЕАП, општинската администрација организира јавна расправа за да се добијат предлози и мислења од граѓани, граѓански организации, стручна јавност и од други заинтересирани страни. Граѓаните од засегнатото подрачје ја искористуваат оваа јавна расправа и ги доставуваат своите предлози и мислења за долгорочно решавање на нивниот проблем. Советот на општината, по разгледувањето на предлозите и мислењата на граѓаните, истите ги прифаќа и вклучува како составен дел на ЛЕАП, којшто го усвојува и почнува да развива план за негова имплементација.

¹ Општина Радинци е измислена за потребите на овој документ.

- ✓ Општината е надлежна за издавање интегрални Б еколошки дозволи на загадувачи со помал капацитет. По тој повод општината може да организира јавни расправи на коишто граѓаните можат да учествуваат и да даваат свои предлози и забелешки, бидејќи на тој начин директно влијаат врз квалитетот на животната средина во своето непосредно опкружување.
- ✓ Општината, на секои 5 години, има обврска да донесе Акционен план за бучава за справување со проблеми поврзани со бучавата. Пред неговото донесување, општината треба да организира јавна расправа и да ги слушне проблемите, идеите и размислувањата на граѓаните.
- ✓ Комуналниот инспектор, вработен во општината, е должен да постапува по пријави од граѓани за какво било загадување на животната средина.

Пример

Овластениот општински инспектор за животна средина во општина Радинци, од група граѓани со живеалиште во близина на едно кафуле добива петиција поради вознемирување од гласната музика од истото кафуле.

Овластениот општински инспектор за животна средина и припадниците на секторот за внатрешни работи, во неколку наврати во ноќните часови извршија мерење на бучавата предизвикана од гласната музика. Откако утврдија дека навистина постои надминување на бучавата над дозволените граници утврдени во акциониот план за справување со проблеми поврзани со бучавата, инспекторот постапи соодветно на своите надлежности. На тој начин општината ефикасно одговори на потребата на граѓаните за решавање на проблемот.

- ✓ Граѓаните и општината можат многу да направат за заштита на природните богатства на територијата на својата општина.

Пример

Во планинскиот предел околу Општина Радинци од домашни и од странски експерти се евидентирани ретки и загорени видови животински и растителен свет.

Препораките на експертите велат дека целиот предел мора итно да се заштити од несовесни граѓани и од негово натамошно уништување како предел со специфични и ендемични видови.

Граѓаните свесни за важноста на пределот за општината и за секојдневниот живот, поднесуваат иницијатива до Советот на општината за донесување одлука којашто тие ќе ја поднесат како предлог до Владата на Р.Македонија за прогласување на пределот за споменик на природата.

Со истата иницијатива граѓаните и органите на општината дадоа предлог со новиот споменик на природата да управува општината, преку нејзиниот градоначалник.

Иницијативата е прифатена од Владата и предлог-законот влезе во процедура за негово донесување. Со донесувањето на Закон за прогласување на пределот за споменик на природата, граѓаните, заедно со органите на општината обезбедија заштита на животинскиот и на растителниот свет.

- ✓ Граѓаните можат да се организираат и заедно со општината да помогнат да се подобри извршувањето на одредени комунални услуги.

Пример

Општина Радинци преку извештаите добиени од терен, добива информација дека на одреден дел од територијата на општината уличното осветлување не е на задоволително ниво. Посебно загрижува фактот што на тој дел од територијата е лоцирано општинското основно училиште. Со тоа, се доведува во прашање безбедноста на децата кога го напуштаат училиштето од настава во втора смена и се враќаат дома..

Имајќи ги предвид своите надлежности, но и финансиските капацитети, општината заклучува дека сама не може да го финансира решавањето на овој проблем и поради тоа донесува одлука да организира средба со граѓаните за изнаоѓање заедничко решение.

На средбата граѓаните свесни дека станува збор за голема инвестиција, предложија да се постават канделабри со соларно полнење, со цел да се заштеди електрична енергија, а воедно се понудија и тие да учествуваат во нивното поставување.

Општината го разгледа нивниот предлог и реши да набави соларни канделабри и да го осветли тој дел, а за возврат, граѓаните учествуваа во нивното поставување.

Благодарение на заемната соработка меѓу граѓаните и органите на општината, денеска сите деца од општината имаат осветлени улици и услови за безбедно враќање во своите домови по завршување на училишните обврски во вечерните часови.

НЕПОСРЕДНО ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНИТЕ ВО ЛОКАЛНИОТ ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ (ЛЕР)

Локалниот економски развој е надлежност на општината во насока на подобрување на квалитетот на живот и стандардот на нејзините граѓани.

Локалниот економски развој предвидува планирање, утврдување на развојни и структурни приоритети на општината, како и поддршка за развој на малите и средните претпријатија и претприемништвото во општината, учество во воспоставувањето и развојот на локалната мрежа на институции и агенции и промовирање партнерство.

- ✓ Општината во изработката на акционите планови за ЛЕР, треба да ги вклучува и граѓаните со нивни предлози и мислења, односно треба да препознае во нив партнери за реализација на проекти коишто би го подобриле квалитетот на живот во општината.

Пример

Општина Радинци во процесот на изготвување на акциониот план за ЛЕР реализирала неколку јавни расправи и средби со граѓаните за да обезбеди и мислења и предлози од сите засегнати страни. Како дел од предлозите на граѓаните за намалување на невработеноста, општината во акциониот план за ЛЕР вклучува можност за доделување одредени поволности на потенцијалните инвеститори како што се ослободување од одредени даноци, намалување на комуналните такси и давачки, долгорочен закуп на земјиште по симболична цена и друго.

Претставници на бизнис заедницата добиваат информација за оваа мерка на општината и решаваат да ја искористат за инвестирање во Општина Радинци. Нивната инвестиција ќе се состои од отворање фабрика за преработка на месо и како одговор на добиените поволности во фабриката ќе бидат вработени граѓани од општината.

НЕПОСРЕДНО ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНИТЕ ВО АКТИВНОСТИ ПОВРЗАНИ СО КУЛТУРАТА И УМЕТНОСТА

Општината е основач на локалните институции од областа на културата, се грижи за негување на фолклорот, обичаите, старите занаети, организира културни манифестации и поттикнува разни форми на творештво. Секоја општина, во рамките на својот годишен буџет, предвидува средства за поддршка на културни манифестации и развој на уметноста.

- ✓ *Вклучувањето на граѓаните во функционирањето на општината во полето на културата и уметноста може да се реализира преку употреба на дел од институционалните механизми за директно вклучување на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки коишто се дел од овој прирачник. Тоа може да се реализира и преку можноста за делегирање на дел од надлежности на физички и на правни лица.*

Пример

Во општина Радинци секоја година се одржува фестивал на етно музика карактеристична за територијата на општината. Организатор на фестивалот е локалната самоуправа. Меѓутоа, годинава општина Радинци се стекна со поголеми ингеренции во своите надлежности како резултат на процесот на децентрализација, а со самото тоа и вработените во општинската администрација добија поголем обем на работа. Сакајќи да остане доследна на традицијата за организирање на фестивалот, општината одлучи да распише конкурс за делегирање дел од своите надлежностите од областа на културата на здруженија на граѓани. Конкурсот беше објавен со однапред утврдени услови за пријавување на здруженија на граѓани, како и утврдената сума на чинење. Здружението коешто ги исполнуваше условите беше одбрано да ја преземе надлежноста за организирање на фестивалот по однапред поставени услови од самата општина. На тој начин, општина остана доследна на традицијата на организирање на фестивалот, без притоа да употреби голем дел од своите ресурси и капацитети.

НЕПОСРЕДНО ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНИТЕ ВО РАЗВОЈОТ НА СПОРТОТ И РЕКРЕАЦИЈАТА

Надлежноста на општината во сферата на спортот и рекреацијата и развојот на масовниот спорт и рекреативните активности, се манифестира преку организирањето спортски приредби и манифестации, одржувањето и изградбата на објекти за спорт, како и поддршката на спортските сојузи.

- ✓ *Општината може да искористи дел од институционалните механизми за директно вклучување на граѓаните во процесите на креирање политики и донесување одлуки, коишто се дел од овој прирачник, со цел зголемување на нивото и подобрување на квалитетот на спортските активности и манифестации во општината.*

Пример

Во буџетот на Општина Радинци годинава се обезбедени средства за реконструкција на дел од старите спортски објекти. Во месната заедница Ластовица 2 постојат два објекта од овој карактер - игралиште и спортска сала. Градоначалникот свесен дека со оглед на износот на расположливите средства може да се реконструира само еден објект, од тие причини решава да организира Собир на граѓани за да ги слушне и мислењата на локалното население од МЗ Ластовица 2.

На собирот на граѓани се одлучи општината да го реконструира спортското игралиште, а спортската сала да му се додели на потенцијален инвеститор којшто истата би ја реновирал и би ја користел за свои потреби по времето одредено за настава по спорт и спортски активности на учениците од локалното училиште, за период од 5 години.

НЕПОСРЕДНО УЧЕСТВО НА ГРАЃАНИТЕ ВО СОЦИЈАЛНАТА ЗАШТИТА И ЗАШТИТАТА НА ДЕЦАТА

Своите надлежности како отворање детски градинки и старечки домови, грижа за инвалидизирани лица, деца без родители и родителска грижа, деца со воспитно-социјални проблеми, деца со посебни потреби, деца од еднородителски семејства, деца на улица, деца изложени на социјален ризик, лица засегнати со употреба на дрога и алкохол, општината треба да ги врши во согласност со Националната програма за развој на социјалната заштита.

- ✓ *Локалната самоуправа може да ги вклучи граѓаните преку дел од институционалните механизми во процесите на креирање политики и донесување одлуки во своето функционирање во оваа сфера.*

Пример

Во Општина Радинци граѓаните веќе подолго време се соочуваат со голем проблем, бидејќи во нивната општина нема детска градинка. Градоначалникот е запознаен со овој проблем, но финансиската моќ на општината не дозволува таа да ја изгради. Како едно од можните решенија за овој проблем е покрај општината, во изградбата на овој објект да учествуваат и граѓаните по пат на самопридонес. За таа цел Градоначалникот согласно со законските прописи, му предлага на Советот на општината да распише Референдум по тоа прашање. Советот одлучува позитивно и се одредува датум за одржување на референдумот.

Резултатите од референдумот покажаа дека граѓаните сакаат да учествуваат во изградбата на детската градинка по пат на самопридонес.

НЕПОСРЕДНО ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНИТЕ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО

Општината е основач на основните и на средните училишта, се грижи за нивното финансирање и администрирање, организира превоз и храна на ученици и нивно сместување во училишни домови. За подобрување на образованието општината може да ги искористи придонесите од активното учество на граѓаните во училишните одбори и во родителските совети во рамки на основните и на средните училишта.

Пример

На една од седниците на Училишниот одбор во општинското средно техничко училиште во Општина Радинци, претставниците на општината побараа од претставниците на родителите да изготват извештај за проблемите со коишто се соочуваат родителите и децата во тоа училиште и истиот да биде презентираан на наредната седница на Одборот. Извештајот беше детално презентираан на првата наредна седница со ставање акцент на проблемот со нефункционалната кујна во училиштето. Имено, претставниците на родителите соопштија дека децата воопшто не се задоволни од квалитетот на храната којшто кујната ја нуди, како и од ниво на хигиена во истата. Претставниците на општината извештајот вклучувајќи го и посочениот проблем, му го доставија на Градоначалникот и на Советот на Општина Радинци. Во согласност со надлежностите коишто општината ги има на полето на образованието, општината испрати овластен

општински инспектор да ја констатира фактичката состојба со кујната во училиштето. Овластениот општински инспектор по утврдување на фактичката состојба, постапи согласно со своите овластувања. На тој начин општината директно ги вклучи граѓаните во нејзиното функционирање во оваа сфера, односно во решавање на реален проблем со којшто тие се соочуваат..

НЕПОСРЕДНО ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНИТЕ ВО СФЕРАТА НА ЗДРАВСТВЕНАТА ЗАШТИТА

Општината учествува во управувањето на јавните здравствени организации од примарна здравствена заштита со именување членови во управните одбори, се грижи за унапредување на здравјето, здравственото воспитување, превентивни активности, помош на пациенти со специјални потреби и др.

- ✓ *Граѓаните своето право да бидат вклучени во функционирањето на општината, во склоп на нејзините надлежности во здравството, може да го реализираат и практикуваат со помош на институционални механизми за влијание врз процесите на донесување одлуки и креирање политики на локално ниво.*

Пример

Во Општина Радинци единствена здравствена заштита за граѓаните ја обезбедуваат приватните ординации коишто имаат склучено договор за извршување и плаќање здравствени услуги во примарната здравствена заштита со Фондот за здравствено осигурување на РМ . Меѓутоа, таа здравствена заштита не е во траење од 24 часа. За таа цел граѓаните собираа потписи и поднесоа граѓанска иницијатива до Советот на општината за обезбедување 24 часовна заштита преку продолжување на работното време на приватните ординации со финансиски надомест од буџетот на општината. Советот на Општина Радинци во законски предвидениот рок ја разгледа иницијативата и донесе позитивна одлука и за тоа го извести подносителот на иницијативата. На тој начин Општина Радинци позитивно одговори на иницијативата на граѓаните за решавање на проблемот од сферата на здравствената заштита.

ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРИОРИТЕ НА ГРАЃАНИТЕ ВО РАМКИТЕ НА БУЏЕТОТ НА ОПШТИНАТА

Буџетот го опфаќа целокупното финансиско работење на општината. Истиот е производ на процес на планирање и утврдување на приоритети за финансирање на годишно ниво. Буџетот за наредната година почнува да се подготвува најдоцна на 30 септември во тековната година, а Советот на општината го разгледува и усвојува најдоцна до 31 декември.

Буџетот на општината се финансира на различни начини:

- ✓ локални даноци,
- ✓ локални такси,
- ✓ локални надоместоци,
- ✓ проценти од персонален данок на доход на жителите на општината,
- ✓ буџетот на Република Македонија,
- ✓ 3% од вкупно наплатениот Данок на додадена вредност итн.

Сепак, за секој жител на општината важен е податокот дека различните давачки како на пример: данок на имот, данок на наследство и подарок, данок на промет на недвижен имот, персонален данок на доход, административни такси, комунални такси, надоместоци за уредување на градежно земјиште, надоместоци од комунални дејности, надоместоци за просторни и урбанистички планови и други даноци, такси и надоместоци утврдени со закон се **всушност директно учество на граѓаните/жителите на општината во буџетот.**

Поради сите овие факти, граѓаните имаат полно право да учествуваат во процесот на креирање на буџетот, пред се во процесот на утврдување на годишните планови и приоритети на општината.

По претходно издадените насоки од страна на градоначалникот, сите директни корисници на буџетски средства од општината доставуваат финансиски планови кои се вклучуваат во буџетот. Во оваа фаза буџетот се доставува до советот и има форма на нацрт буџет.

Најефикасен начин за вклучување на граѓаните во овој процес односно во фазата на нацрт буџет се јавни трибини и дебати со градоначалникот и членовите на советот на општината во периодот на подготвување на буџетот.

Овие дебати треба да се спроведуваат со активно учество на претставниците на општината и граѓанските организации/граѓаните. Дебатите мора да бидат структурирани на начин на кој преку аргументирани излагања ќе се дојде до прецизни препораки и заклучоци за приоритетите на граѓаните кои во понатамошниот процес општината ќе ги земе во предвид и ќе ги вклучи во буџетот.

Утврдувањето на приоритетите на општината при изготвувањето на буџетот на општината во процес кој вклучува граѓани е една од најефикасните алатки за изнаоѓање на квалитетни решенија.

Со оглед на фактот дека буџетот на општината е јавен документ, самата општина треба да им овозможи на жителите/граѓанските организации да ја следат неговата реализација.

4

Начини и ресурси за транспарентност и отчетност на општината

"Кога народот е добро информиран, може да му се довери сопственото управување". Томас Џеферсон

Начини за одржување на отчетна општина

Доброто владеење подразбира отчетност и транспарентност на избраните претставници пред граѓаните. Иако општинската администрација и градоначалникот немаат законска обврска целото свое работење да го ставаат на увид на јавноста, сепак повеќе од потребно е граѓаните да бидат запознаени за тоа како се трошат нивните пари и што сè е сработено од локалните власти. Оттука, една одговорна општина би требало своите активности да ги спроведува во консултации со граѓаните и пред очите на јавноста.

Во насока на обезбедување отчетност на општината, администрацијата ги има на располагање следниве мерки:

- Обезбедување информации од областа на општинските финансии и расходи, наменети за граѓаните, граѓанските организации и компании,
- Донесување одлуки базирани на економска исплатливост и најдобри интереси за општината, граѓаните и сите засегнати страни,
- Објавување и лесен пристап до сите процедури за поплаки и жалби,
- Донесените одлуки да подлежат на детални ревизорски процедури и истите да бидат достапни на јавноста,
- Публикување на **годишни извештаи за работата на општината**. Овие извештаи се одлична можност на граѓаните да им се претстават успехите и реализираните проекти, но и да им се даде отчет за тоа како се трошат нивните пари. Секако, за да ја постигне целта, годишниот извештај треба да содржи вистинити и целосни податоци, а не да биде само памфлет, полн со бројки и информации неразбирливи за граѓаните.
- **Објавувањето на јавните набавки** е начин да се минимизираат сомнежите и обвинувањата за ненанемско трошење на парите на граѓаните. Не е доволно да се испочитуваат само законските обврски за објавување на тендерите. Треба да се најде начин преку кој на поширок круг на граѓани ќе им бидат достапни информациите за тоа кој победил на јавниот повик, колкав е износот на договорот, кој е временскиот период во кој треба да бидат завршени работите и кои ќе бидат последиците од неадекватното завршување на обврските предвидени во договорот.
- Постојано унапредување на квалитетот на услугите за граѓаните што ги сервисира општината.
- Воспоставување на пракса на денови на отворена општината, со цел граѓаните директно и непосредно да се запознаат со функционирањето на општинската администрација.
- Организирање прес конференции за правовремено информирање на новинарите за општинските активности.
- Редовно правење видео, аудио и текстуални записи за активностите на подрачјето на општината.

Ресурси за информирање на граѓаните за обезбедување на транспарентност на општината

Со цел граѓаните да можат да се вклучат во процесите на креирање политики и донесување одлуки многу е важно да бидат информирани за состојбите и активностите на локалната самоуправа. Вклученоста мора да има за цел да се даде придонес кон квалитетни решенија, да се постигне одредена промена или да се издејствува подобрување на некоја конкретна состојба. Навремено и веродостојно информирање е клуч за остварување на целите на општината и успешна и ефикасна реализација на проектите. Затоа, треба да се обезбедат информации од официјални извори коишто ќе се користат од граѓаните во текот на процесот на реализација на општинските проекти. Само на овој начин граѓаните ќе имаат увид во динамиката и во квалитетот на реализација на проектите од општината.

Во рамките на функционирањето на општината постојат неколку начини за обезбедување информации.

- **Седници на советот на општината**, според Законот за локалната самоуправа, се јавни и граѓаните имаат право да бараат да присуствуваат на седниците на советот. Само во прецизно утврдени случаи, може со двотретинско мнозинство од вкупниот број на членови на советот, да се исклучи присуство на јавноста. Но, кога советот расправа за буџетот на општината, за годишна сметка на буџетот и за урбанистичките планови, јавноста во ниту еден случај не може да се исклучи. Седниците на советот на општината се најавуваат на интернет страницата или на огласните табли 7 дена пред денот на нивното одржување. Според законот за локална самоуправа советот мора да заседава најмалку еднаш во период од 3 месеци.
- **Службен гласник на општината**, е официјален документ на општината во којшто се објавуваат сите одлуки, решенија, прописи, и документи донесени од советот на општината или градоначалникот. Начинот на дистрибуција на службениот гласник до граѓаните е различен во зависност од можностите на општините и одлуките на советите. Многу често службениот гласник може да се најде на интернет страната на општината.
- **Интернет страна на општината**, е алатка преку којашто општината комуницира со своите жители. Покрај, редовните информации за активностите што општината ги спроведува, интернет страната е ресурс преку кој граѓаните можат да добијат информации за организираноста на општинската администрација, информации поврзани со законски решенија и законски рокови за граѓанските обврски, но и за оние на општината. На интернет страницата на општината може да се објавуваат и записниците од седниците на советот на општината. Исто така, интернет страната на општината може да се користи и како средство за добивање повратни информации од граѓаните за функционирањето на општината по пат на оставање коментари, предлози и мислења за одредени прашања и теми.
- **Огласните табли** најчесто се наоѓаат во просториите на општината или надвор пред општинската зграда, јавните претпријатија и установи, месната самоуправа. Истите се користат за објавување одлуки, насоки и информации за коишто општината смета дека се корисни за граѓаните. На огласните табли може да се објавуваат и записниците од седниците на советот на општината.
- **Општински информатор** е печатено издание коешто дава информации за активностите и работата на градоначалникот, советот и општинската администрација за одреден временски период. Дополнително општините може да подготват материјали за своја промоција..
- **Центри за информирање на граѓаните** се места каде што граѓаните можат да дојдат до дел од информациите поврзани со работата на градоначалникот и советот на општината, но пред сè, се користат за насочување и упатување на граѓаните коишто имаат потреба од одредени услуги од општинската администрација.
- Изработка на упатства за граѓани, особено за поднесување и остварување на нивните барања.

- Кутија за коментари, предлози и сугестии поставена на видно место со определен простор и достапен прибор за пишување.
- Отворена телефонска линија за предлози и за поплаки.
- Спроведување анкета за мерење на задоволството на граѓаните од понудените услуги на општината, барем еднаш годишно.

СЛОБОДЕН ПРИСТАП ДО ИНФОРМАЦИИ ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР

Општината е должна на граѓаните без надоместок да им обезбеди пристап до информации од јавен карактер во врска со својата работа и за услугите што таа ги врши, работата на советот, комисиите на советот и јавните служби коишто се основани од општината.

Општината е должна да определи едно или повеќе службени лица коишто треба да се грижат за обезбедување на правото на граѓаните за пристап до информации, како и да даваат стручна помош на барателите во процесот на поднесување на барањето.

Доколку барањето е нецелосно, службените лица треба да го известат барателот и да го упатат да го дополни барањето. Покрај тоа, треба да му укажат и на последиците ако не се постапи по препораките.

Доколку службените лица од општината делумно или целосно го одбијат барањето за пристап до информација од јавен карактер, должни се да изготват решение коешто содржи образложение за причините поради кои се одбива барањето.

Пристапот до бараната информација е бесплатен, а општината може да ги наплати трошоците за фотокопирање, препис, печатење и слично.

Начин на добивање на информацијата	Рок на достава на информацијата
Граѓанинот бара информацијата да му биде доставена усно	Најдоцна 5 дена од денот на поднесување на барањето
Граѓанинот бара информацијата да му биде доставена во писмена форма	Најдоцна 30 дена од денот на поднесување на барањето
Граѓанинот бара информација со увид во документација	Овластеното лице треба да му обезбеди на граѓанинот доволно време за тој да го изврши увидот

ЗА ПРОЕКТОТ И ГРАЃАНСКА АСОЦИЈАЦИЈА МОСТ

Со цел да даде придонес кон зголемено граѓанско учество во процесот на креирање политики и донесување одлуки на локално ниво и подобрување на отчетноста, отвореноста и транспарентноста на локалната самоуправа, Граѓанската Асоцијација МОСТ во јануари 2011 година започна да го имплементира проектот **Одговорна, кооперативна и транспарентна локална самоуправа**.

Проектот се спроведува во времетраење од 12 месеци, во општините Гостивар, Дебарца, Штип, Могила, Крива Паланка и Осломеј. Општините се избрани по однапред утврдени критериуми како што се географската карактеристика на општината, бројот и етничката припадност на населението, бројот на членови на советот. За потребите на проектот, потпишан е Меморандум за соработка со градоначалниците на општините опфатени во проектот.

Во рамките на проектот се реализираа следниве активности:

- ✓ Граѓанско учество во процесите на креирање политики и донесување одлуки во локалната самоуправа (Водич за граѓани)
- ✓ Граѓанско учество во процесите на креирање политики и донесување одлуки во локалната самоуправа (Водич за општинската администрација)
- ✓ Извештај Мојот Советник, во кој се презентирани податоци за работата на членовите на Советите и на општината
- ✓ Бела листа на приоритети на граѓаните, кои локалната самоуправа би требало да ги реализира во текот на 2010 година.

Проектот „Одговорна, кооперативна и транспарентна локална самоуправа“ се реализира во рамките на програмата *Civica Mobilitas* која ја спроведува Центарот за институционален развој (ЦИРа) и е финансирана од Швајцарската агенција за развој и соработка, претставувана од Канцеларијата за соработка во Македонија. Исто така, проектот е финансиран и од Амбасадата на Кралството Холандија.

Граѓанската Асоцијација МОСТ во текот на 2011 и почетокот на 2012 година, како продолжение на овие активности, ќе го спроведува проектот **Стандарди за одржливост на одговорноста, транспарентноста и кооперативноста на Локалната самоуправа**. Овој проект ги вклучува сите 85 Единици на Локалната Самоуправа.

Граѓанска асоцијација МОСТ е домашна, невладина и непартиска организација чија мисија е да придонесе за развој на подемократска, постабилна и просперитетна Македонија, преку вклучување на граѓаните во активности и проекти кои обезбедуваат транспарентност, отвореност и одговорност на владините, политичките и изборните органи, кон вистинските потреби на граѓаните.

Почнувајќи од 2003 година МОСТ даде голем придонес во институционализирањето на соработката помеѓу народните избраници и граѓаните по завршувањето на изборите. Проектот *Мојот пратеник, Мобилен Парламент, Канцеларија за контакт помеѓу НВОи и Собранието на Р. Македонија, Центарот за застапување и Правниот ресурсен центар* се дел од придонесот кон потранспарентни и одговорни народни претставници од една страна и поинформирани и активни граѓани од друга страна.

Тргувајќи од фактот дека демократијата најдобро функционира кога граѓаните се запознаени и вклучени во процесот на креирање политики, своите активности МОСТ ги насочува кон едукација и информирање на граѓаните, со што дава свој придонес кон развојот на подемократско општество.

Граѓанска Асоцијација

ул. Стрезово, бр.7
1000 Скопје, Р Македонија

www.most.org.mk

e-mail: most@most.org.mk

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC